

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB*

Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej

UDZIAŁ ARCYBISKUPA LUIGIEGO POGGI W UROCZYSTOŚCIACH KU CZCI ŚWIĘTEGO WOJCIECHA W GNIEŹNIE 24–25 KWIETNIA 1976 R.

Uroczystości ku czci św. Wojciecha w Gnieźnie, corocznie obchodzone w dniach 24-25 kwietnia, należą w polskim Kościele do największych wydarzeń religijnych w ciągu roku liturgicznego. Tradycje pielgrzymowania do grobu biskupa męczennika sięgają początków polskiej państwowości. W marcu 1000 roku do Gniezna przybył cesarz Otton III. Wówczas podczas tzw. Zjazdu Gnieźnieńskiego ogłoszono decyzję papieża o erygowaniu pierwszej polskiej metropolii kościelnej – archidiecezji gnieźnieńskiej, na której czele stanął arcybiskup Radzym Gaudenty, przyrodni brat Wojciecha. Była ona zależna bezpośrednio od Rzymu, co oznaczało, że struktury Kościoła na naszych ziemiach uzyskały samodzielność. W czasach nam współczesnych idea organizacji Zjazdów Gnieźnieńskich, jako znaczących europejskich wydarzeń o charakterze duchowym i politycznym zarazem, została zainicjowana w 1997 roku przez abp. Henryka Muszyńskiego. Pierwszy odbył się 3 czerwca 1997 roku z okazji tysięcznej rocznicy męczeńskiej śmierci św. Wojciecha. Stał się wówczas jednym z punktów pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny. Przypomnijmy, że w zjeździe uczestniczyło wówczas siedmiu prezydentów krajów Europy Środkowej i Wschodniej: prezydent Polski Aleksander Kwaśniewski, Czech – Václav Havel, Niemiec – Roman Herzog, Węgier – Arpad Göncz, Słowacji – Michal Kovacz, Litwy – Algirdas Brazauskas, i Ukrainy – Leonid Kuczma¹. Papież skierował do nich wówczas okolicznościowe słowo, w którym akcentował duchową jedność Europy oraz wskazywał na świadectwo św. Wojciecha mającego umiejętność harmonijnego łączenia wielu kultur².

* Ks. Jarosław Wąsowicz SDB – dr historii, mgr teologii; dyrektor Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej; wykładowca historii Kościoła w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie; zajmuje się badaniem dziejów młodzieżowej opozycji i NSZZ „Solidarność” w PRL-u, historią Kościoła w tym okresie, martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej, historią salezjanów w Polsce oraz naukami pomocniczymi historii.

¹ <http://zjazd.org/ii-ix-zjazd-gnieznienski/> [data dostępu: 12 IV 2016 r.].

² Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do prezydentów siedmiu państw Europy Środkowej*,

Wspomniane uroczystości mogły nabrać międzynarodowego charakteru dopiero w wyniku przemian ustrojowych, które rozpoczęły się w 1989 roku. W okresie rządów władz komunistycznych, które w całym okresie PRL prowadziły permanentną walkę z Kościołem, starano się ograniczać udział hierarchów zagranicznych w uroczystościach organizowanych przez polskich biskupów. Dość wspomnieć, że samemu papieżowi Pawłowi VI dwukrotnie odmówiono możliwości udziału w *Sacrum Poloniae Millennium*. Chodzi o uroczystości 3 maja 1966 roku oraz święta Bożego Narodzenia tegoż roku na Jasnej Górze, w ramach obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski organizowanych przez episkopat z kard. Stefanem Wyszyńskim na czele³.

Sytuacja w tym względzie zmieniła się nieco w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, kiedy Watykan podjął próbę nawiązania relacji z rządami państw socjalistycznych. Jednym z głównych hierarchów w służbie dyplomacji watykańskiej, który został zaangażowany w tzw. *Ostpolitik*, był arcybiskup Luigi Poggi. Duchowny ten nieprzerwanie od 1945 roku pracował na różnych stanowiskach dyplomatycznych w Stolicy Apostolskiej. Początkowo w Sekretariacie Stanu w sekcji do spraw relacji z państwami. W latach 1963–1964 Poggi przebywał w Tunezji i doprowadził do podpisania umowy dotyczącej wzajemnych stosunków prawnych między rządem tego państwa a Kościołem katolickim. W 1965 roku otrzymał sakrę biskupią i został mianowany arcybiskupem tytularnym Forontoniana oraz delegatem apostolskim w Afryce Północnej (Kamerun, Czad, Kongo (Brazzaville), Gabon, Republika Środkowej Afryki)⁴. W 1969 roku został nuncjuszem apostolskim w Peru. Od 1973 roku został zaangażowany w politykę wschodnią Watykanu. W sierpniu tegoż roku papież uczynił go wysłannikiem z nadzwyczajnymi pełnomocnictwami do przywrócenia relacji z państwami socjalistycznymi: Polską, Węgrami, Czechosłowacją, Rumunią i Bułgarią. Dwa lata później arcybiskup Luigi Poggi stanął na czele Zespołu Stolicy Apostolskiej do Stałych Kontaktów Roboczych z Rządem PRL w randze nuncjusza do specjalnych poruczeń⁵. Począwszy od 1975 roku bywał więc kilkakrotnie w Polsce, gdzie prowadził rozmowy z komunistycznymi władzami, spotykał się z przedstawicielami episkopatu, przy okazji uczestniczył w różnych ważnych religijnych uroczysto-

---

Gniezno, 3 czerwca 1997, w: S. Sowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław 2003, s. 278–279.

³ Por. S. Wyszyński, *Zapiski milenijne*, Warszawa 1996, s. 231–234; T. Krawczak, *Partyjno-wojskowa koncepcja obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego*, w: *Milenium kontra Tysiąclecie – 1966*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, J. Miłosz, Poznań 2006, s. 76.

⁴ Współkonsekratorem abp. Luigiego Poggi był kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski. Por. A. Micewski, *Kardynał Wyszyński, Prymas i Mąż Stanu*, Paryż 1982, s. 236.

⁵ Por. Z. Zieliński, *Poggi Luigi*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 15, red. E. Gigilewicz, Lublin 2011, k. 979–980.

ściach⁶. Jak zauważają historycy zajmujący się dziejami Kościoła katolickiego w PRL, wizyty arcybiskupa w Polsce i rozmowy z komunistycznymi władzami nie przyniosły „żadnych wymiernych efektów, poza przygotowaniem gruntu pod wizytę I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka w Watykanie”⁷. Ostatnią misją nuncjusza do specjalnych poruczeń w Polsce było wręczenie Wojciechowi Jaruzelskiemu listu od Jana Pawła II po wprowadzeniu stanu wojennego⁸. Jak odnotował w swoich zapiskach abp Bronisław Dąbrowski, wysłannik papieski po wypełnieniu misji, wracając do Rzymu, „był bardzo zmęczony – nasza rzeczywistość zaciążyła na nim bardzo”⁹.

Arcybiskup Luigi Poggi w latach 1986–1992 pełnił funkcję nuncjusza apostolskiego we Włoszech. W dniu 26 listopada 1994 roku Jan Paweł II mianował go kardynałem. Otrzymał wówczas urząd Archiwariusza i Bibliotekarza Świętego Kościoła Rzymskiego (prefekta Biblioteki Watykańskiej i Tajnego Archiwum Watykańskiego), który sprawował do 1998 roku. Zmarł 4 maja 2010 roku w Rzymie i został pochowany w bazylice San Antonino w Piacenza¹⁰.

Prezentowany dokument pochodzi z zespołu akt Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, znajdującego się w zasobie Archiwum Akt Nowych. Został sporządzony przez gen. Konrada Straszewskiego, który pełnił wówczas funkcję dyrektora Departamentu IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Informacja przez niego sporządzona dotyczy udziału nuncjusza abp. Luigiego Poggi w uroczystościach świętowojciechowych w Gnieźnie oraz krótkiego jego pobytu w Poznaniu. Arcybiskup przebywał wówczas w Polsce na wizycie roboczej od 23 kwietnia do 18 maja¹¹. Prezentowany poniżej dokument nie był dotychczas publikowany

⁶ Por. J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944–1989)*, Warszawa 2003, s. 316–323; P. Raina, *Arcybiskup Dąbrowski – rozmowy watykańskie*, Warszawa 2001, s. 33–45; P. Raina, *Cele polityki władz PRL wobec Watykanu. Tajne dokumenty 1967–1989*, Warszawa 2001, s. 117–129; A. Friszke, *PRL wobec Kościoła. Akta Urzędu do Spraw Wyznań 1970–1978*, Warszawa 2010, s. 176–177, 205–214; M. Wrzeszcz, *Paweł VI. Szkice do portretu wielkiego papieża*, Warszawa 1988, s. 359; A. Casaroli, *Pamiętniki. Męczeństwo cierpliwości. Stolica Święta i kraje komunistyczne (1963–1989)*, Warszawa 2001.

⁷ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2006, s. 310. Do wizyty Gierka w Watykanie i spotkania z Pawłem VI doszło 1 grudnia 1977 r.

⁸ Por. Z. Zieliński, *Poggi Luigi*, k. 979–980; P. Raina, *Stan wojenny w zapiskach arcybiskupa Dąbrowskiego*, Warszawa 2006, s. 49–53; B. Lecomte, *Prawda zawsze zwycięży. Jak Papież pokonał komunizm*, tłum. Elżbieta Teresa Sadowska, Warszawa 1997, s. 169–170; M. Olczak, *Jan Paweł II wobec stanu wojennego w Polsce*, w: *Kościół i społeczeństwo wobec stanu wojennego*, red. W.J. Wysocki, Warszawa 2004, s. 99. Treść listu Ojca Świętego do Jaruzelskiego z 18 grudnia 1981 r. – zob. P. Raina, *Kościół w PRL. Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945–1989*, t. 3, 1975–1989, Poznań–Pelplin 1996, s. 254.

⁹ Por. P. Raina, *Stan wojenny w zapiskach arcybiskupa Dąbrowskiego*, s. 53.

¹⁰ Por. Z. Zieliński, *Poggi Luigi*, k. 979–980

¹¹ Por. A. Micewski, *Kardynał Wyszyński*, s. 358.

w żadnym ze zbiorów źródeł omawiających stosunki państwo–Kościół w PRL. W niniejszej publikacji zastosowano się do wytycznych dotyczących edycji tego typu źródeł historycznych. Dokument nie jest datowany, ale z treści wynika, że powstał bezpośrednio po zakończeniu uroczystości ku czci św. Wojciecha.

Dok. 1

1976 kwiecień, Warszawa – Informacja o udziale abp. Luigiego Poggi w uroczystościach św. Wojciecha w Gnieźnie

Informacja nr 2

dot[ycząca] dorocznych uroczystości Wojciechowych w Gnieźnie z udziałem arcybpa L[uiigiego] Poggi.

W dniach 24–25.IV.br. [1976] w Gnieźnie odbyły się tradycyjne uroczystości kościelne z okazji tzw. dni Wojciechowych. W imprezie uczestniczyli kardynałowie [Stefan] Wyszyński¹² i [Karol] Wojtyła¹³, arcybpa [Luigi] Poggi, [Antoni]

¹² Kard. Stefan Wyszyński (1901–1981) – kardynał, prymas Polski. Święcenia kapłańskie przyjął 3 VIII 1924 r. we Włocławku. W latach 1924–1925 wikariusz w parafii katedralnej we Włocławku i redaktor dziennika diecezjalnego „Słowo Kujawskie”. W latach 1925–1929 studia na KUL, 27 XII 1927 r. uzyskał stopień licencjata prawa kanonicznego, 22 VI 1929 r. – stopień doktora. Po ukończeniu studiów odbył roczną podróż naukową do Austrii, Włoch, Francji, Belgii, Holandii i Niemiec. W latach 1930–1939 we Włocławku profesor seminarium, praca w sądzie biskupim, w latach 1932–1933 redaktor „Ateneum Kapłańskiego”. W czasie okupacji przebywał najpierw na Lubelszczyźnie, a od 1942 r. w Laskach, gdzie pełnił funkcje kapelana zakładu dla ociemniałych, brał udział w nauczaniu na tajnym uniwersytecie, w czasie powstania warszawskiego kapelan AK. Po zakończeniu wojny powrócił do Włocławka gdzie organizował seminarium duchowne. Reaktywował drukarnię diecezjalną, założył tygodnik „Ład Boży”, drukował „Kronikę Diecezji Włocławskiej” i „Ateneum Kapłańskie”. W dniu 4 III 1946 r. papież Pius XII mianował go biskupem lubelskim. Po śmierci kard. Augusta Hlonda został w dniu 16 XI 1948 r. metropolitą arcybiskupem gnieźnieńskim i warszawskim, prymasem Polski. W dniu 12 I 1953 r. mianowany kardynałem. Więziony przez władze komunistyczne w okresie od 25 IX 1952 do 28 X 1956. Uczestniczył w obradach Soboru Watykańskiego II. Zmarł w Warszawie 28 V 1981 r. Por. L. Grzebień, *Wyszyński Stefan (1901–1981)*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918–1981*, t. 7, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 460–461; A. Micewski, *Kardynał Wyszyński prymas i mąż stanu*, Paryż 1982; M.P. Romaniuk, *Prymas Tysiąclecia w pamięci Polaków 1981–2011*, Warszawa 2011; E.K. Czaczkowska, *Kardynał Wyszyński. Biografia*, Kraków 2013.

¹³ Kard. Karol Wojtyła, Jan Paweł II (1920–2005). W dniu 1 XI 1946 r. został wyświęcony na kapłana przez kard. Adama Sapiechę. Był duszpasterzem akademickim, wykładowcą KUL, od 1958 r. biskupem; w latach 1964–1978 arcybiskup metropolita krakowski; 26 VI 1967 r. został nominowany kardynałem. W dniu 16 X 1978 r. wybrany na papieża, przyjął imię Jana Pawła II. Zmarł w Watykanie 2 IV 2005 r. W dniu 28 VI 2005 r. rozpoczął się jego proces kanonizacyjny. Beatyfikowany 1 V 2011 r. przez papieża Benedykta XVI, kanonizowany 27 IV 2014 r. przez papieża Franciszka.

Baraniak¹⁴, [Henryk] Gulbinowicz¹⁵, 14 biskupów, ponad 150 osób duchownych i w szczytowych punkcie uroczystości około 4 tys. osób świeckich.

- ¹⁴ Abp Antoni Baraniak (1904–1977) – salezjanin, arcybiskup metropolita poznański. I profesję zakonną złożył 28 VII 1921 r. w Kleczy Dolnej, święcenia kapłańskie przyjął 3 VIII 1930 r. w Krakowie. W latach 1933–1948 był sekretarzem prymasa Polski kard. Augusta Hłonda SDB, w latach 1948–1951 – sekretarzem i kapłanem kolejnego prymasa abp. Stefana Wyszyńskiego. W 1951 r. został mianowany biskupem sufraganiem gnieźnieńskim. Sakrę przyjął 8 VII 1951 r. Nadal pracował w sekretariacie prymasa Polski. W dniu 25 IX 1953 r. aresztowany. W więzieniu został poddany torturom i uciążliwym przesłuchaniom, co spowodowało utratę zdrowia. W dniu 21 XII 1955 r. został osadzony w areszcie domowym w Zakładzie Salezjańskim w Marszałkach k. Ostrzeszowa. Ostatecznie zwolniony z więzienia 30 X 1956 r. W dniu 30 V 1957 r. mianowany przez papieża Piusa XII arcybiskupem metropolitą poznańskim. W latach 1962–1965 brał udział w obradach Soboru Watykańskiego II. Zmarł 13 VIII 1977 r. Więcej zob. S. Kosiński, *Arcybiskup Antoni Baraniak Metropolita Poznański (1904–1977)*, w: *Chrześcijaństwo*, red. B. Bejze, t. 7, Warszawa 1982, s. 231–190; E. Nawrot, *Baraniak Antoni (1904–1977), salezjanin, arcybiskup poznański*, w: *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, t. 1, red. J. Myszor, Warszawa 2002, s. 7-8; M. Banaszak, *Baraniak Antoni (1904–1977), arcybiskup, metropolita poznański, salezjanin, kanonista*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918-1981*, t. 5, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 69–74; M. Jędraszewski, *Teczki na Baraniaka*, t. 1, *Świadek*; t. 2, *Kalendarium Działań SB*, Poznań 2009. *Z więzienia na stolicę arcybiskupią. Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977*, red. Z. Zieliński, Poznań 2010; J. Wąsowicz, *Troska salezjanów o bpa Antoniego Baraniaka SDB w okresie jego internowania w Marszałkach (29 grudnia 1955 r.–1 kwietnia 1956 r.)*, „Seminare” 2014, nr 1, s. 157–169; tenże, *Udział metropolity poznańskiego arcybiskupa Antoniego Baraniaka SDB w obradach Soboru Watykańskiego II*, w: *Studia Soborowe. Historia i nauczanie Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2013, s. 209–234.
- ¹⁵ Kard. Henryk Gulbinowicz (ur. 1923) – kardynał, arcybiskup wrocławski senior. Święcenia kapłańskie przyjął 18 VI 1950 r. w Białymstoku. Mianowany administratorem apostolskim w Białymstoku 12 I 1970 r., konsekrowany 8 II 1970 r., mianowany arcybiskupem metropolitą wrocławskim 15 XII 1975 r., ingres do Katedry Wrocławskiej 2 II 1976 r., kreowany kardynałem 25 V 1985 r. Doktor Teologii, doktor honoris causa Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Politechniki Wrocławskiej i Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu. Był członkiem Kongregacji: ds. Kościołów Wschodnich, ds. Duchowieństwa, ds. Ewangelizacji Narodów; kanonik kapituły warmińskiej we Fromborku, kawaler Orderu Orła Białego. Por. *Kard. Henryk Gulbinowicz. Naród polski nie da sobie założyć kagańca...*, wybór i oprac. T. Balbus, K. Stróżyna, w: *Nigdy przeciw Bogu. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, red. J. Marecki, F. Musiała, Warszawa–Kraków 2007, s. 623–791.

W czasie dwudniowych uroczystości biskupi wygłosili łącznie siedem przemówień (kard. [Stefan] Wyszyński – trzy, kard. [Karol] Wojtyła, arcybp Poggi, bpi [Lech] Kaczmarek¹⁶ i [Ignacy] Jeż¹⁷ – po jednym).

Kardynał Wyszyński przemawiając, po nabożeństwie głównym w dniu 25 bm. o godz. 13-tej z balkonu pałacu prymasowskiego przedstawił arcybpa Poggi, jako wysłannika papieża, który przyjechał do Polski, „ażeby w rozmowach z władzami państwowymi dojść do porozumienia co do najbardziej podstawowych spraw i potrzeb Kościoła w naszej Ojczyźnie”. Wyraził zadowolenie, że Poggi pobyt swój

¹⁶ Bp Lech Kaczmarek (1909–1984) – biskup ordynariusz diecezji gdańskiej. Święcenia kapłańskie przyjął 2 VIII 1936 r. w Poznaniu. W latach 1936–1938 odbył studia specjalistyczne z teologii i prawa w Rzymie, w 1938 r. uzyskał doktorat z teologii w Rzymie, tegoż roku również licencjat z prawa kanonicznego. W okresie 1938–1939 był prefektem gimnazjum w Poznaniu. Podczas II wojny światowej ukrywał się na terenie diecezji tarnowskiej. W latach 1945–1953 pracował jako katecheta w Poznaniu, w latach 1953–1958 był wykładowcą seminarium duchownego w Poznaniu. W dniu 16 XI 1958 r. został mianowany biskupem pomocniczym diecezji gdańskiej i biskupem tytularnym Alii. Sakrę przyjął z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego. Uczestniczył w obradach Soboru Watykańskiego II. W dniu 2 XII 1971 r. został mianowany biskupem ordynariuszem diecezji gdańskiej. Jego ingres do katedry odbył się 19 XII 1971 r. Jako ordynariusz gdański powołał do istnienia Gdańskie Towarzystwo Teologiczne, biskupi sąd duchowny, gdańską kapitułę katedralną. W 1973 r. przeprowadził synod diecezjalny. W sierpniu 1980 r. skierował księży z posługą duszpasterską do strajkującej stoczni i innych zakładów pracy. Od grudnia 1982 r. był krajowym duszpasterzem ludzi morza. Od roku 1980 był członkiem Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu. Inicjator powołania do życia wielu parafii na terenie diecezji. Zmarł 31 VII 1984 r. w Gdańsku. Por. S. Bogdanowicz, *Lech Kaczmarek. Biskup Gdański*, Gdańsk 1994; tenże, *Kościół gdański pod rządami komunistów 1945–1984*, Gdańsk 2000; L. Potykanowicz-Suda, *Państwo a Kościół katolicki w województwie gdańskim w latach 1945–1970*, Warszawa 2011.

¹⁷ Bp Ignacy Jeż (1914–2007) – biskup ordynariusz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, kardynał elekt. Święcenia kapłańskie przyjął 20 VI 1937 r. w Katowicach. W latach 1942–1945 był więźniem KL Dachau. Po wyzwoleniu obozu pełnił funkcję kapelana obozu dla Polaków w Göppinge. W latach 1946–1960 był rektorem Niższego Seminarium Duchownego im. św. Jacka w Katowicach. W dniu 20 IV 1960 r. został mianowany przez Ojca Świętego Jana XXIII biskupem pomocniczym w Gnieźnie z przeznaczeniem dla Gorzowa Wielkopolskiego Prekonizowany 13 V 1960 r., konsekrowany w katedrze gorzowskiej 5 VI 1960 r. Brał udział w obradach Soboru Watykańskiego II. Mianowany sufraganem w Gorzowie Wielkopolskim 16 IX 1967 r. W dniu 28 VI 1972 r. został mianowany ordynariuszem nowo utworzonej diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Ingres do katedry koszalińskiej odbył 22 X 1972 r. Od 1 II 1992 r. biskup senior. Uczestniczył w pracach Komisji Episkopatu Polski ds. Środków Społecznego Przekazu, a także Komitetu Księża Polskich b. Więźniów Obozów Koncentracyjnych, którego był wieloletnim przewodniczącym. Zmarł 16 X 2007 r. w Rzymie w przededniu ogłoszenia go kardynałem przez papieża Benedykta XVI. Por. I. Jeż, *Błogosławcie Pana światło i ciemności*, Katowice 1994; Świadek historii. Na Jubileusz 90. Urodzin Jego Ekscelencji Biskupa Seniora Ignacego Jeża, red. L. Laskowski, Koszalin 2004; *Przygody z Opatrznością. Z biskupem Ignacym Jeżem rozmawiają Alina Petrowa-Wasilewicz i ks. Krystian Kukowka*, Katowice 2005, J.F. Walczak, *Biskup uśmiechu*, Koszalin 2008.

rozpoczął od modlitwy u grobu św. Wojciecha. Wzniósł okrzyki „niech żyje” na cześć Pawła VI¹⁸, Poggię, Wojtyły i biskupów.

Arcybiskup Poggi w przemówieniu podczas głównej uroczystości w dniu 25. bm. stwierdził m. in.:

- jest dla mnie zaszczytem i prawdziwym przywilejem rozpocząć tutaj w Gnieźnie, w kolebce chrześcijaństwa polskiego, moją misję w Polsce;
- prawda, którą Chrystus głosił o sobie, jest prawdą trwałą na wczoraj, na zawsze, a więc w każdym miejscu i w każdym czasie Chrystus jest dla nas drogą, światłem i przewodnikiem;
- to jest też orędzie, to jest też apel, który przesyła wam ojciec święty: pozostańcie wiernymi Chrystusowi, pozostańcie mocnymi w wierze;
- jeszcze w ostatni czwartek, w przededniu mojego wyjazdu do Polski okazał mi tyle serdeczności przyjmując mnie na audyencji prywatnej. Podczas tej audyencji wypowiadał całą swoją miłość, wszystkie swoje uczucia do Polski.
- podczas tej audyencji opowiadał o kilku miesiącach, które spędził tutaj jako młody kapłan w służbie apostołskiej¹⁹. Ta jego obecność już taka odległa od dnia dzisiejszego, ale zapamiętał i chowa w sercu, a przede wszystkim zapamiętał o waszej religijności i waszym przywiązaniu do Kościoła;
- waszą religijność, wasze życie wiary macie przekazać waszym potomkom, waszym dzieciom;
- prosił ojciec święty bym pozdrowił was od niego, bym zapewnił was o jego pamięci nieustającej;
- ojciec święty prosił bym pozdrowił siostry zakonne, kapłanów zakonnych, kapłanów diecezjalnych, księży biskupów, księdza kardynała metropolitę grodu

¹⁸ Paweł VI, właśc. Giovanni Battista Enrico Antonio Maria Montini (1897–1978) – papież, błogosławiony Kościoła katolickiego. Świecenia kapłańskie przyjął 29 V 1920 r. w Brescii. Po święceniach studiował filozofię i prawo kanoniczne na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim, literaturę na Sapienzy oraz dyplomację w Kościelnej Akademii Szlacheckiej. Od 1923 r. pracował w dyplomacji watykańskiej. W latach 1925–1933 narodowy asystent kościelny sekcji uniwersyteckiej Akcji Katolickiej we Włoszech. W dniu 16 XII 1937 r. mianowany substytutem w Sekretariacie Stanu; jeden z najbliższych współpracowników kard. Eugenia Pacellego, późniejszego papieża Piusa XII. W dniu 19 XI 1952 papież mianował go prosekretarzem stanu do bieżących spraw kościelnych. W latach 1954–1963 był arcybiskupem Mediolanu. W dniu 12 XII 1954 r. w Rzymie przyjął sakrę biskupią z rąk kard. Eugène’a Tisseranta. 15 XII 1958 r. na pierwszym konsystorzu papieża Jana XXIII został mianowany kardynałem. W dniu 21 VI 1963 r. został wybrany na papieża i przyjął imię Pawła VI; 30 czerwca kardynał Alfredo Ottaviani dokonał jego koronacji papieskiej. Był IV Suwerenem Państwa Watykańskiego. Na czele Kościoła stał do 6 VIII 1978 r. W dniu 19 X 2014 r. został ogłoszony przez papieża Franciszka błogosławionym. Por. Z. Zieliński, *Papiestwo i papieże dwóch ostatnich wieków*, Warszawa 1999, s. 430–490.

¹⁹ Papież Paweł VI jako młody kapłan w okresie od maja do listopada 1923 r. był sekretarzem nuncjusza apostołskiego w Warszawie abp. Lorenzo Lauriego.

krakowskiego, księży arcybiskupów metropolitów, a przede wszystkim jego eminencję księdza kardynała prymasa Polski.

Treści społeczno-polityczne kardynał Wyszyński zawarł w przemówieniu wygłoszonym podczas nabożeństwa głównego w dniu 25 bm. o godz. 10.30. Eksponując historyczne wątki Kościoła z narodem kard. Wyszyński powiedział, że w czasach dzisiejszych nie da się zaprzeczyć, że w Polsce Kościół rzymskokatolicki ma swoje ogromne zasługi dla narodu; nigdy nie walczył w naszej Ojczyźnie ani z narodem, ani z państwem, natomiast nieustannie go wspierał swoimi mocami moralnymi i religijnymi.

Możemy się pytać – powiedział Wyszyński – czy mamy wyrzec się wiary i Kościoła? Takie są programy ogłaszane w różnych pismach, w których usiłuje się przekonać społeczeństwo, aby odeszło od zasad ewangelii i szukało nowych dróg. „Możemy pytać się jakim prawem dąży się w narodzie ochrzczonym, katolickim mającym swoje zasługi w tym narodzie do niszczenia chrześcijaństwa i Kościoła. Dlaczego my mielibyśmy więcej słuchać ludzi aniżeli Boga. Czy rzeczywiście programem naszego publicznego życia ma być ateizacja polityczna? Czy istnieje coś wznioślejszego dla młodzieży ażeby się wychowywała ona w duchu chrześcijańskim. Młodzież nie może wyzbywać się Boga. Zadanie to budzi odrazę do tego stopnia, że nawet w ostatnio uchwalonej Konstytucji mamy gwarancję wolności sumienia i wyznania”.

Formułując zadania dla katolików, kard. Wyszyński podkreślił, że dążeniem jest odnowienie postanowień obrony wiary w naszej Ojczyźnie, poprzez wzmocnienie ewangelii, Kościoła i moralności chrześcijańskiej.” Służyć ma temu realizowany program kościelny humanizacji życia osobistego, rodzinnego, zawodowego, narodowego i państwowego.

Nawiązując do zagadnienia alkoholizmu kard. Wyszyński podkreślił, że władze państwowe wydały zdecydowaną walkę przejawom pijaństwa, co wpłynęło od razu na stan porządku i bezpieczeństwa na ulicach. Powiedział: „ufamy, że zwłaszcza weźmie sobie to do serca nasza młodzież, ażeby przedstawić się nie tylko wobec obcych ale w codziennym naszym życiu, jako naród trzeźwy, pracowity; naród który w warunkach bardzo trudnych odrabia wojenne szkody i krzywdy mu wyrządzone”.

Wspominając o trudnościach Kościoła kard. Wyszyński uznał, że katolicy w dalszym ciągu „doznają różnych gróźb i zastraszeń, może nawet daleko idących, może niezgodnych z Konstytucją, która zabrania przeszkadzać komukolwiek być chrześcijaninem i wyznawać zasady religijne. Trzeba wielkiej odwagi, żeby się upominać o naturalne prawa człowieka – wolność sumienia, wyznania, modyfikacji, przekonań. To jest wyrazem wewnętrznej, domowej, rodzinnej wolności, świadectwem że jesteśmy narodem u siebie swobodnym”.

Na zakończenie przemówienia kard. Wyszyński powiedział: „nie myślcie, że jakieś siły zewnętrzne zdołają obronić czy naród, czy Kościół. Nie myślcie, że może takie czy inne układy polityczne zagwarantują nam bezpieczeństwo. Nie. Musimy nieco odpolitycznić nasze nadzieje na zachowanie Kościoła. Kościół w Polsce żyje w was, a nie w papierach, nie w takich czy innych układach, nie w takich czy innych zobowiązaniach, tylko żyje w sercach waszych. Od związku waszych serc, waszych umysłów zależy praca Kościoła i wasza wolność religijna”.

Kard. Wojtyła, przemawiając w katedrze gnieźnieńskiej w dniu 24 bm., w czasie procesji z relikwiami św. Wojciecha omówił zasługi św. Wojciecha i bp. Szczepanowskiego²⁰ dla Kościoła i narodu. Nawiązując do praw człowieka, stwierdził on, że „spisano prawa człowieka we współczesnej Karcie Praw Człowieka, Kościół umacniał je w naszej ojczyźnie. Nauczyliśmy się tych praw na naszych własnych cierpieniach, na dziejowych zmaganiach, rozbiorach, na okupacjach. Umieemy je na pamięć. Ale wiemy, że zanim były one gdziekolwiek wpisane zostały wpisane w dziejach naszego narodu, ojczyzny przez Maryję – królową Polski, która uczyła nas miłości do ojczyzny i narodu”.

W dniu 25 IV br. po uroczystościach Wojciechowych arcybp Poggi w towarzystwie arcybpa Baraniaka, bpów [Bronisława] Dąbrowskiego²¹, [Tadeusza]

²⁰ Chodzi o św. Stanisława ze Szczepanowa (ok. 1030–1079) – biskup i męczennik, 18 IX 1253 r. kanonizowany przez papieża Innocentego IV. Uroczystość podniesienia relikwii świętego i ogłoszenia jego kanonizacji w Polsce odbyła się 8 V 1254 r. W roku 1963 Jan XXIII ustanowił św. Stanisława, wraz ze św. Wojciechem i Najświętszą Maryją Panną, pierwszorzędnym patronem Polski.

²¹ Abp Bronisław Waclaw Dąbrowski (1917–1997) – orionista, arcybiskup, wieloletni sekretarz Komisji Episkopatu Polski. W 1935 r. wstąpił do Zgromadzenia Księży Orionistów w Zduńskiej Woli. Tam ukończył niższe seminarium i zdał maturę. Następnie wyjechał do Rzymu na studia filozoficzno-teologiczne. W 1939 r. wobec zbliżającej się wojny pozostał w Polsce. W czasie niemieckiej okupacji prowadził w Warszawie bursę dla chłopców. W 1943 r. uzyskał tytuł magistra, kończąc konspiracyjne studia na Wydziale Pedagogicznym w Warszawie. Po Powstaniu Warszawskim został wywieziony do obozu pracy w Bittinheim koło Dachau. W 1945 r. powrócił do Polski i 10 czerwca otrzymał święcenia kapłańskie. Był organizatorem domu opieki dla sierot wojennych w Izbicy Kujawskiej. Następnie przeniósł się do Warszawy, gdzie w latach 1949–1954 kierował bursą dla chłopców, prowadzoną przez Zgromadzenie Księży Orionistów. Obrona zakładu przed ingerencją władz państwowych zwróciła na niego uwagę prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego, który powierzył mu kierownictwo Wydziału Spraw Zakonnych przy Sekretariacie Prymasa Polski. 15 V 1950 r. objął stanowisko dyrektora Biura Sekretariatu Episkopatu. W 1961 r. papież Jan XXIII mianował go biskupem pomocniczym warszawskim. 25 III 1962 r. otrzymał sakrę biskupią z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego. W latach 1969–1993 pełnił funkcję Sekretarza Episkopatu Polski. W 1982 r. papież Jan Paweł II podniósł go do godności arcybiskupa. Przez wiele lat przewodniczył delegacji Konferencji Episkopatu ds. Stosunków z Rządem PRL. Abp Dąbrowski uczestniczył w pracach Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu i Episkopatu, był negocjatorem w sporach między robotnikami NSZZ „Solidarność” a rządem. Był inicjatorem powołania Prymasowskiej Rady Społecznej 12 XII 1981. W stanie wojennym pomagał aktywnie internowanym i ich rodzinom. Zmarł 27 II 1997 r. i został pochowany w grobowcu biskupów

Ettera²² i [Mariana] Przykuckiego²³ udali się do Poznania, gdzie uczestniczyli w 20-minutowej uroczystości w kolegiacie poznańskiej.

Arcyb. Baraniak witając arcybpa Poggi przedstawił go jako wysłannika Pawła VI, który przybył „aby kontynuować dialog Stolicy Apostolskiej z rządem dla rozwiązania problemów między Kościołem a Państwem. W dialogu tym uczestniczy również sekretarz Episkopatu polskiego – bp Dąbrowski, który w imieniu kard. Wyszyńskiego i Episkopatu otrzymał pełnomocnictwo reprezentowania Kościoła katolickiego”.

Arcyb. Poggi powiedział, że interesują go sprawy Kościoła polskiego, którymi interesuje się również żywo Paweł VI. Przed odlotem do Polski był na audiencji u papieża, który dużo dobrego mówił o wierze katolickiej w Polsce, w której przebywał jako wysłannik Watykanu.

Po półgodzinnym pobycie w Poznaniu arcybp Poggi w towarzystwie bpa Dąbrowskiego powrócił do Gniezna.

Kurialiści warszawscy komentują, że arcybp Poggi i bp Dąbrowski byli zadowoleni z treści komunikatu jaki ukazał się w „Życiu Warszawy” w dniu 24

---

pomocniczych warszawskich na Powązkach. Por. P. Raina, *Arcybiskup Bronisław Dąbrowski. Portret*, Warszawa 2008; tenże, *Ks. Arcybiskup Dąbrowski w służbie Kościoła i narodu. Rozmowy z władzami PRL*. t. 1, 1970–1981, Warszawa 1995; t. 2: 1982–1989, Warszawa 1995.

²² Bp Tadeusz Etter (1911–1984) – 17 VI 1934 r. w Poznaniu otrzymał święcenia kapłańskie. Następnie pełnił funkcję wikariusza w Bninie i prefekta w Poznaniu. Podczas okupacji był więziony w Dachau i Gusen (1940–1945), pracował następnie wśród emigracji polskiej w Niemczech. Po powrocie do kraju był wikariuszem i sędzią Sądu Metropolitalnego w Poznaniu. 16 VII 1959 r. został mianowany biskupem pomocniczym poznańskim i biskupem tytularnym Bonitzy. Sakrę biskupią przyjął 25 X 1959 r. z rąk abp. Antoniego Baraniaka. Zajmował stanowisko wikariusza generalnego archidiecezji poznańskiej, kanonika kapituły poznańskiej, redaktora naczelnego pisma „Biblioteka Kaznodziejska” w latach 1956–1984. Por. P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999*, Warszawa 2000.

²³ Abp Marian Przykucki (1924–2009) – biskup chełmiński, arcybiskup metropolita szczecińsko-kamieński. Święcenia kapłańskie przyjął 19 II 1950 r. z rąk abp. Walentego Dymka. W dniu 1 IV 1954 r. został powołany na stanowisko kapelana i sekretarza osobistego metropolity poznańskiego. W dniu 27 XI 1973 r. Paweł VI mianował go biskupem tytularnym Glenndálocha i biskupem pomocniczym metropolity poznańskiego. Sakrę biskupią przyjął z rąk abp. Antoniego Baraniaka 3 II 1974 r. w poznańskiej bazylice katedralnej. Po śmierci abp. Antoniego Baraniaka od 15 VIII 1977 do 7 IX 1978 r. jako wikariusz kapituły zarządzał archidiecezją poznańską. Dnia 29 V 1981 r. został mianowany biskupem chełmińskim. Rządy w powierzonym mu Kościele partykularnym objął kanonicznie 2 VII 1981 r., a ingres do katedry Wniebowzięcia NMP w Pelplinie odbył 15 VIII 1981 r. Decyzją Jana Pawła II z dnia 25 III 1992 r. przeniesiony został na stolicę nowo utworzonej archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej. Ingres do katedry św. Jakuba w Szczecinie odbył się 12 IV 1992 r. Paliusz otrzymał 29 VI 1992 r. w Bazylice św. Piotra w Rzymie. 1 V 1999 r. został zwolniony z obowiązków pasterza archidiecezji. Zmarł 16 IX 2009 r. Por. K.R. Prokop, *Biskupi Kościoła katolickiego w III Rzeczypospolitej. Leksykon biograficzny*, Kraków 1998, s. 116–117; G. Wejman, „Abp Marian Przykucki”, http://www.katedra.szczecin.pl/centrum/biskupi/marian-przykucki/-Abp-Marian-Przykucki_28 [dostęp: 12 IV 2016 r.].

bm. na temat wizyty Poggiiego w Polsce. Podkreślają, że Poggi zapowiedział, iż podczas pobytu w Polsce m.in. odwiedzi: 9-10.V. – Łódź, 11-12.V. – Lublin; 15-17.V. – Wrocław i Opole.

DYREKTOR

gen. bryg. K[onrad] STRASZEWSKI²⁴

Źródło: Archiwum Akt Nowych, sygn. 104/126, Urząd ds. Wyznań, k. 30–27

²⁴ Konrad Straszewski (ur. 1927) – generał dywizji Milicji Obywatelskiej. Od 21 VIII 1952 r. referent Sekcji I Wydziału V Departamentu V MBP, a od 1953 r. w Wydziale III Departamentu XI MBP (w 1954 na stanowisku kierownika sekcji). W latach 1955–1956 był kierownikiem sekcji w Wydziale II Departamentu VI Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Od 1956 r. funkcjonariusz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W latach 1956–1962 w Departamencie III, od 1962 r. w Departamencie IV: od 1964 r. naczelnik Wydziału I, a od 1971 r. zastępca dyrektora. Dyrektor Departamentu IV MSW od 1 XII 1974 r. Był pierwszym szefem i twórcą Samodzielnej Grupy „D”. Jej zadaniem było koordynowanie i organizowanie działań dezintegracyjnych wobec Kościoła na szczeblu centralnym. Ze względu na rozszerzenie działalności dezintegracyjnej w 1977 r. została ona przekształcona w osobny Wydział VI Departamentu MSW. Od 25 XI 1981 do 18 II 1983 r. dyrektor generalny oraz szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego MSW. W latach 1983–1985 pełnił funkcję podsekretarza stanu w MSW. Por. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, red. P. Piotrowski, t. 3, 1975–1990, Warszawa 2008, s. 63; *Nigdy przeciw Bogu. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, Warszawa–Kraków 2007, s. 607.